

Od razgovora do glasačke kutije: Faktori formalne političke participacije mladih u Hrvatskoj¹

Izvorni znanstveni rad, DOI 10.2252/cmr202502110, primljeno 20. ožujak 2025.

UDK: 342.8 : 316.346.32-053.6 (497.5)

.....
Izv. prof. dr. sc. Marko Kovačić

Sveučilište u Rijeci (Rijeka, Hrvatska)

eMail: marko.kovacic@uniri.hr

Dr. sc. Nikola Baketa

Institut za društvena istraživanja (Zagreb, Hrvatska)

eMail: baketa@idi.hr

Andrea Grus Bosak, mag.psych.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo (Zagreb, Hrvatska)

eMail: grusandrea@hotmail.com
.....

Sažetak

Formalna politička participacija mladih važan je fenomen u okviru razumijevanja i tumačenja suvremene demokracije. Cilj ovog rada je doprinijeti razumijevanju političke participacije mladih analizirajući faktore koji utječu na njihovu formalnu političku participaciju. Istraživanje provedeno na 502 mlade osobe diljem cijele Hrvatske pokazalo je da su glavni faktori utjecaja na spremnost na izlazak na izbore određeni agensi primarne i sekundarne socijalizacije, konkretnije: dob, razgovor s prijateljima o aktualnim događajima, sudjelovanje s prijateljima na prosvjedima, usklađenost vrijednosnog sustava sudionika i njegove obitelji, praćenje društveno angažiranog sadržaja na društvenim mrežama, te „lajkanje“ političkog sadržaja na društvenim mrežama. Nadalje, rezultati također ukazuju na komplementarnost s nalazima međunarodnih istraživanja, odnosno da s povećanom dobi raste spremnost na izlazak na izbore.

Ključne riječi: demokracija, dob, izbori, mladi, politička participacija

.....
¹ Članak je nastao u sklopu projekta „Development of a self-assessment tool to measure adolescent and youth participation in public life within a country“ financiranog od strane Ured UNICEF-a za Hrvatsku.

1. Uvod

Uz pitanje o uređenju političke zajednice, vjerojatno najbitnije je ono o njenoj opstojnosti. Na koji način osigurati transmisiju vrijednosti, ponašanja i obrazaca djelovanja, političko je pitanje *par excellence* koje usmjerava arhitekturu institucija. Upravo zato, iz perspektive sadašnjih odraslih, bitno je generacijama koje će u budućnosti preuzeti društvene uloge upravljanja zajednicom te imati ekonomsku, političku i kulturnu moć, osigurati mehanizme učenja o strukturi i važnosti konkretne političke zajednice. Ti socijalizacijski procesi koji sežu već u rano djetinjstvo, a nastavljaju se kroz obrazovanje, imaju za cilj izgraditi identitet te konkretne zajednice i stvoriti svojevrsnu obvezu njene zaštite i unapređenja. U demokracijama, mehanizam zaštite i unapređenja zajednice odvija se kroz aktivnu participaciju svih građana. Iz tog razloga, politička participacija mladih mnogo je više od interesantnog društvenog fenomena i gledajući je iz perspektive održivosti i prilagodbe zajednice suvremenim trendovima postaje centralno politološko pitanje.

Slučaj Hrvatske, kao političke i društvene zajednice koja je na razmeđu Istoka i Zapada, članica Europske unije, no kulturološki dio Balkana, zanimljiv je slučaj za proučavanje društvenih i političkih fenomena. Riječ je o, kako Kasapović (2013: 179) kaže „najistočnijoj i najjužnijoj državi Središnje Europe i najzapadnijoj i najsjevernijoj državi Južne Europe“ koja se u posljednjih pola stoljeća susrela (ili se još uvijek susreće) s brojnim transformacijama – prelaskom iz socijalizma u demokraciju s pripadajućom promjenom ekonomije u tržišnu, promjenom političkog sustava iz polupredsjedničkog u parlamentarni, nekoliko promjena izbornog sustava, europeizacijom itd. Osim toga, na društvenoj razini vidljiva je svojevrsna generacijska promjena u vrijednostima gdje mladi u odnosu na ranije generacije s vremenom postaju otvoreniji i liberalniji *vis a vis* društvenih fenomena (Baketa, Bovan i Matić Bojić, 2021), a i postupno iščezavanje povijesno-identitetskih razlika koje su i dalje odrednice biračkog ponašanja starijih dobnih kohorti (Vuksan-Čusa i Raos, 2021).

Cilj ovog rada tako je doprinijeti bogatoj literaturi iz područja političke participacije mladih te bolje razumjeti koji su faktori važni za dekonstrukciju fenomena u specifičnom hrvatskom slučaju. Na početku istraživanja definirano je istraživačko pitanje: koji faktori objašnjavaju spremnost mladih osoba na izlazak na izbore u Hrvatskoj. Na temelju postojeće literature (Gvozdanović i dr., 2019) postavljene su dvije hipoteze. Prva pretpostavlja da su agensi primarne i sekundarne socijalizacije ključni faktori u objašnjenju spremnosti izlaska na izbore u populaciji mladih u Hrvatskoj. Druga polazi od toga da su varijable manifestne političke participacije snažniji prediktori spremnosti izlaska na izbore u odnosu na latentne. Istraživanjem je inicijalno bio planiran reprezentativni stratificirani uzorak mladih u dobi od 13 do 25 godina, u kojem bi broj ispitanika iz svake regije bio proporcionalan udjelu mladih iz te regije u ukupnom stanovništvu Hrvatske prema popisu iz 2021. godine.

Iako fenomen političke participacije mladih u Hrvatskoj nije nepoznanica u akademskoj literaturi (Ilišin, 2005; Ilišin i dr., 2013; Kovačić i Horvat, 2016; Gvozdanović i dr., 2019; Franc, Maglić i Sučić, 2020; Vuksan-Čusa i Raos, 2021), i dalje postoji po-

treba za boljim razumijevanjem iste, posebice iz generacijske perspektive (Vuk-san-Ćusa i Raos, 2021). Osim toga, generalno pitanje političke participacije, kako neformalne, a posebice formalne, od većeg je interesa kako se približavaju izbori, a budući da se 2024. godine u RH održalo čak troje izbora – još je važnije razumjeti biračko ponašanje. Mladi kao politička kategorija ponovo postaju važna tema u okviru društvenih znanosti budući da se relevantnost rascjepa po pitanju dobi kontinuirano pokazuje kao stabilni faktor objašnjenja suvremenih rezultata donošenja odluke (bilo izbora bilo referenduma), kao npr. u slučaju Brexita (Hobolt, 2016), međuzbora izbora u SAD-u (Wattenberg, 2020), parlamentarnih izbora u Finskoj (Sipinen, Belschaner i Anlar, 2024) i Ujedinjenom Kraljevstvu (Sloam i dr., 2019) ili predsjedničkih izbora u Čileu (Navia i Schuster, 2011).

Političku participaciju (mladih) dijelimo u dvije glavne kategorije. Prva se odnosi na formalnu tj. konvencionalnu participaciju koja se dominantno reflektira u izlasku na izbore, dok se različite izvaninstitucionalne/neformalne aktivnosti poput sudjelovanja na prosvjedima, dijeljenje političkog sadržaja, potpisivanje peticija i slične aktivnosti smatraju neformalnom tj. nekonvencionalnom političkom participacijom. Pregledom niza međunarodnih istraživanja Barrett i Pachi (2019) ističu četiri važna zaključka. Prvi je da mladi ipak nisu apatični po pitanju različitih oblika angažmana, zatim da mladi smatraju kako formalno političko okruženje ne uzima u obzir njihove potrebe. Treći uvid je da glasovanje vide kao najmanje djelotvoran način za postizanje promjene te vezano uz to, da neformalne načine sudjelovanja smatraju znatno djelotvornijima u pogledu postizanja promjena. Iako međunarodna istraživanja pokazuju da mladi preferiraju potonji vid participacije (Grasso, 2017; Barrett i Pachi, 2019; Bessant, 2020), domaća empirijska istraživanja dosad nisu pronašla statistički značajnu razliku između ova dva vida participacije (Gvozdanović i dr., 2019). Na sličnom tragu je i zaključak koji nude Barrett i Pachi (2019) te Sloam (2016), a koji se može sažeti u sintagmi – glasanje ostaje važno. Naime, ovi autori ističu da, iako postoji trend opadanja sudjelovanja mladih na izborima te iako sudjeluju na izborima manje nego prethodne generacije, ovaj način političke participacije i dalje ostaje najčešći pojedinačni način sudjelovanja. Razlog za to pronalaze u niskim troškovima i niskom naporu za ostvarivanje ovog načina sudjelovanja.

Vodeći se ovim uvidima, a s ciljem otvaranja rasprave o održivosti političke zajednice, ovaj rad fokusirat će se na formalnu političku participaciju te će biti vođen pitanjem o naravi iste za mlade. Preciznije rečeno, istraživačko pitanje koje nas interesira je usmjereno na identifikaciju faktora koji objašnjavaju spremnost mladih osoba na izlazak na izbore. Odgovorom na ovo pitanje doprinijet će se bogatoj tradiciji empirijskog istraživanja mladih na način da će se detaljnije objasniti odrednice njihovog biračkog ponašanja, a što u konačnici može služiti kao potka pri podupiranju socijalizacijskih agenasa usmjerenih opstojnosti političke zajednice.

Članak se sastoji od dva glavna dijela. Prvi dio odnosi se na teorijski okvir u kojem se predstavlja, analizira i interpretira literatura posvećena političkoj participaciji mladih, s naglaskom na formalni vid participacije. U drugom dijelu rada, koji slijedi nakon kraćih metodoloških napomena, članak donosi rezultate empirijsk-

og istraživanja participacije mladih inspiriranog diferencijacijom između latentne i manifestne političke participacije (Ekman i Amnå, 2012). Rezultati istraživanja na-
poslijetku bivaju kontekstualizirani u postojeću akademsku literaturu, odnosno, nudi
se interpretacija u kontekstu ranije provedenih istraživanja mladih.

2. Kontekst političke participacije mladih danas

Politička participacija je sveprisutna tema i vrlo često se događa da gubi svo-
ju analitičku vrijednost budući da je proučavanja političke participacije postalo
proučavanje svega (Van Deth, 2001). Verba i suradnici (1978) definirali su političku
participaciju kao zakonske radnje građana koje su (manje ili više) usmjerene na ut-
jecaj prema odabiru vladajućih i aktivnosti koje poduzimaju, odnosno aktivnosti
vezane različite oblike glasanja (na izborima, referendumima). S vremenom defin-
icija je proširena tako da uključuje “sve dobrovoljne aktivnosti”, a ne samo pravne
kako je definirano u ranijim konceptualizacijama. Time su se otvorila vrata prema
drugim oblicima političkog sudjelovanja i glasanje je prestalo biti jedini relevantan
oblik. Demonstracije, bojkoti, radnički štrajkovi i sve druge vrste prosvjeda usm-
jerenih protiv vladajućih tijela ili elita ubrajaju se u ponašanja koja se mogu klasifi-
cirati kao politička participacija. Parry i suradnici (1992) široko su definirali političku
participaciju kao sve radnje građana koje imaju za cilj utjecati na odluke koje čes-
to u konačnici donose javni predstavnici i dužnosnici. Dok prema Moyseru (2003),
politička participacija uključuje mehanizme sudjelovanja u formulaciji, prihvatanju i
implementaciji javnih politika.

Švedski znanstvenici Ekman i Amnå (2012) u svom su utjecajnom radu o političkoj
participaciji mladih predložili diferencijaciju između manifestne i latentne političke
participacije. Manifestna politička participacija odnosi na sve radnje koje građani
poduzimaju s ciljem utjecanja na vladine odluke i ishode. S druge strane, latent-
na politička participacija obuhvaća ponašanje koje se na neki način može opisati
kao “pretpolitičko”. Građani se često ponašaju ili poduzimaju radnje na način koji
ne mora nužno imati “izravne” političke posljedice. Na primjer, netko može čitati
vijesti i komentirati iste vijesti putem komentara na Facebooku ili sudjelovati u on-
line raspravama o aktualnim događajima na raznim drugim internetskim forumima
(na primjer, Reddit se profilirao kao popularna platforma za političke rasprave).
Volontiranje, bilo s ciljem poboljšanja uvjeta u lokalnoj zajednici, pomoći drugima
ili jednostavno u dobrotvorne svrhe, još je jedno ponašanje koje se može smatrati
“pretpolitičkim”. Biti dio grupe ili kolektiva s karakterističnim političkim profilom ili
programom i imati identitet, način odijevanja (na primjer, marka Thor Steinar, post-
ala je karakteristična marka članova krajnje desnice u Njemačkoj; vidi Miller-Idriss,
2017) te glazbeni ukus s izrazitom političkom konotacijom također se smatra „pret-
političkim“ ponašanjem. Punk subkultura 70-ih i 80-ih dobar je primjer za to – njihov
životni stil, modni izbor i glazbeni stil bili su osebujni i gotovo uvijek u korelaciji s
protuestablišmentom i anarhističkim političkim stajalištima (Ensminger, 2016).

Ekman i Amnå (2012) tvrde da se ovakva ponašanja jednostavno ne mogu zanemariti ako želimo bolje razumjeti suvremene uvjete za političko sudjelovanje u različitim zemljama, različitim dobnim skupinama i među marginaliziranim skupinama u društvu. U skladu s tim, istraživanja pokazuju da postoje razlike u političkoj participaciji ovisno o geografskoj lokaciji. Primjerice, Zapadna Europa, regija koju karakterizira viši BDP, više mogućnosti za mlade, viši životni standard, niža razina korupcije i nepotizma, ima više razine sudjelovanja mladih od istočne i jugoistočne Europe (Kovačić i Dolenec, 2016; Kovacheva, 2000). Osim toga, istraživanja sugeriraju da se mladi na jugoistoku Europe razlikuju čak i u spremnosti da sudjeluju u politici, ovisno o aspektu formalnog političkog sudjelovanja. Na primjer, da su glasali na posljednjim izborima potvrdno je odgovorilo njih 55% do 84% (ovisno o zemlji u kojoj je provedeno istraživanje), a veći postotak je zabilježen u zemljama s izrazito polariziranim kontekstom tijekom izbora, npr. Makedonija. S druge strane, velika većina ispitanih mladih (71%-84%) tvrdi da ne bi željela obavljati političku funkciju (Lavrić i dr., 2019). Na sličnom tragu su i uvidi koje pružaju Barrett i Pachi (2019). Oni zaključuju da postoje razlike između uvjeta života u zapadnim demokracijama i drugim političkim sustavima pa su i načini sudjelovanja drugačiji, ali isto tako ističu da se i pojedine demokracije razlikuju između sebe s obzirom na institucionalno, društveno i kulturno okruženje u kojem mladi odrastaju. Dakle, različite lokacije imaju različite povijesne događaje koji su oblikovali političku i društvenu kulturu mladih, koji se pri tome nalaze i u različitim ekonomskim statusima, te se čini da to rezultira i različitim političkim sudjelovanjem mladih. U radu ovaj fenomen promatramo u kontekstu Hrvatske koja je u fokusu našeg interesa. To je kontekst unutar kojega i dalje traje suočavanje s posljedicama rata koji se dogodio prije 30 godina, obilježen je značajnom razinom korupcije i kronizma te ima mlade koji dosljedno pokazuju malo ili nimalo interesa za politiku (Lavrić i dr., 2019; Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017).

Uzimajući sve ovo u obzir, postavlja se pitanje zašto je politička participacija mladih uopće važna iz perspektive demokracije. Literatura je pritom relativno jasna i nudi nekoliko argumenata. U prvom redu, sudjelovanje mladih u demokraciji je bitno jer su mladi društvena skupina koja će u budućnosti preuzeti najvažnije društvene i političke uloge. Samim time opstojnost političke zajednice ovisi o njima. S obzirom na to da je empirijski pokazano da se mladi u Europi udaljavaju od političkih institucija (Deželan, 2022) što doprinosi demokratskom deficitu ne samo nacionalnih država, već i Europske unije, dodatno je bitno bolje razumjeti tko sudjeluje, a tko ne, u procesima odabira donositelja odluka kako bi se moglo ciljano djelovati na povećanje formalne političke participacije. Nadalje, bitno je razumjeti da u zadnje vrijeme granica između formalnih političkih institucija i ostatka socijetalne sfere postaje sve bljeđa te se događa politizacija različitih aspekata društvenog života (Chandler, 2014; Lee, 2021). Jedna od strategija mladih zato postaje i povlačenje u privatnu sferu koju neki objašnjavaju apolitičnošću mladih (Mustapić i Karajić, 2013; Ilišin i Spajić-Vrkaš, 2017). Premda bi neki mogli reći da biračko ponašanje samim time postaje irelevantnije, kontraargument tome je da proučavanje istoga postaje još bitnije jer je važno znati koji profil osoba sudjeluje budući da je glasanje i dalje najvažniji mehanizam postavljanja političara na pozicije donositelja odluka. Drugim

riječima, nužno je znati profil glasača, njihove motivacije i tzv. *push* faktore koji ih motiviraju na glasanje. Nadalje, politička participacija mladih u vidu izlaska na izbore bitna je jer je to direktan način da se njihove preferencije, ali i vrijednosti pozicioniraju kao dominantne. Pođemo li od pretpostavke da su mladi najkreativniji i najinovativniji dio društva koji brže od ostalih dobnih kohorta usvaja društvene, tehnološke i ine inovacije (Bessant, 2020), za prilagodbu i razvoj pojedine političke zajednice bitno je da donositelji odluka respektiraju i rade na stvaranju društvenih i političkih preduvjeta inkorporacije inovacija u društveni i politički sustav. Naposljetku, istraživanje političke participacije mladih, a pogotovo one formalne, važno je i u kontekstu sve aktualnijih rasprava o snižavanju dobne granice za izlazak na izbore (Eichhorn i Bergh, 2020). Naime, neke države poput Argentine, Austrije, Brazila i Grčke već su snizile dobnu granicu na 16 godina (odnosno 17 u slučaju Grčke) za sudjelovanje na nacionalnim izborima, a pojedine poput Njemačke i Škotske za sudjelovanje na regionalnim i/ili lokalnim izborima. Uz to, u europskom kontekstu treba istaknuti i preporuku Europskog parlamenta da se za izbore za tu instituciju dobna granica spusti na 16 godina, a što su za aktualne izbore u 2024. godine prihvatile, uz ranije navedene države članice EU-a, i Belgija i Malta. Ovo pitanje je otvoreno i u hrvatskom kontekstu (Šalaj, 2023) te je u tom svjetlu važno razmotriti i uvide o spremnosti izlaska mladih na izbore u Hrvatskoj.

3. Uzorak i uzorkovanje

Na početku istraživanja postavljeno je sljedeće istraživačko pitanje: koji su to faktori koji objašnjavaju spremnost mladih osoba na izlazak na izbore u Hrvatskoj. Naslovno na isto, a na temelju postojeće literature (Gvozdanović i dr., 2019) postavili smo dvije hipoteze:

- **H1:** Agensi primarne i sekundarne socijalizacije¹ prevalentni su faktori objašnjenja spremnosti izlaska na izbore na populaciji mladih u Hrvatskoj.
- **H2:** Varijable manifestne političke participacije veći su prediktor spremnosti izlaska na izbore na populaciji mladih u Hrvatskoj u odnosu na latentne.

Inicijalno, uzorak je zamišljen kao reprezentativni stratificirani uzorak mladih u dobi od 13 do 25 godina u kojem bi iz svake regije bio zastupljen broj mladih koji bi proporcionalno odgovarao udjelu mladih iz te regije u ukupnom stanovništvu Hrvatske (prema popisu stanovništva iz 2021. godine).

Regije na koje smo podijelili Hrvatsku i inicijalno zamišljen broj sudionika iz svake regije su:

- **Regija 1** (Zagrebačka županija, Sisačko-moslavačka županija, Bjelovarsko-bilogorska županija, Karlovačka županija): 102 sudionika

¹ Primarna socijalizacija oblikuje temeljne obrasce ponašanja i identiteta, dok sekundarna nadograđuje te obrasce, prilagođavajući pojedinca različitim društvenim kontekstima. Agensi primarne socijalizacije uključuju obitelj i bliske osobe, tj. vršnjake u ranom djetinjstvu, a najčešći agensi sekundarne socijalizacije su obrazovni sustav, mediji, vršnjaci i radno mjesto (Giddens, 2006)

- **Regija 2** (Osječko-baranjska županija, Vukovarsko-srijemska županija, Brodsko-posavska županija, Požeško-slavonska županija): 98 sudionika
- **Regija 3** (Istarska županija, Primorsko-goranska županija, Ličko-senjska županija): 68 sudionika
- **Regija 4** (Zadarska županija, Šibensko-kninska županija, Splitsko-dalmatinska županija, Dubrovačko-neretvanska županija): 126 sudionika
- **Regija 5** (Međimurska županija, Varaždinska županija, Krapinsko-zagorska županija, Koprivničko-križevačka županija, Virovitičko-podravka županija): 92 sudionika
- **Regija 6** (Grad Zagreb): 114 sudionika

Nadalje, zamišljeno je da će u uzorku podjednako biti zastupljeni mladih iz osnovnoškolskog i srednjoškolskog obrazovanja i iz urbanih, i iz ruralnih područja, te mladi koji nisu u sustavu formalnog obrazovanja (također, i iz urbanih, i iz ruralnih područja). Međutim, u ruralnim područjima samo se nekolicina škola odazvala na poziv za sudjelovanje u istraživanju te one nisu bile dovoljne da se u potpunosti ispuni zamišljena kvota sudionika iz tih područja. Nadalje, čak se i u urbanim područjima ulazak u škole za provedbu istraživanja pokazao jako teškim, a ponegdje i nemogućim, što je također rezultiralo time da zamišljene kvote nisu u potpunosti ostvarene. Mladi, koji nisu u sustavu formalnog obrazovanja, tj. stariji od 19 godina, u uzorak su regrutirani putem udruga mladih i za mlade, klubova mladih, te direktnim terenskim radom („slučajno zaustavljanje prolaznika“). Iz tih razloga, ne može se tvrditi da je istraživanje provedeno na nacionalno reprezentativnom uzorku te je stoga i zaključke ovog rada treba uzimati s rezervom, odnosno ne na temelju njih ne može se zaključivati o karakteristikama čitave populacije mladih.

U samom istraživanju je na kraju sudjelovalo 502 mladih iz šest hrvatskih regija, u dobi od 13 do 25 godina ($M=17,5$, $SD=3,64$). Među njima, 305 sudionica su bile žene, 175 muškarci, dok se njih 16 nije htjelo izjasniti.

4. Upitnik i provedba

U sklopu aktualnih teorija o latentnoj i manifestnoj političkoj participaciji, idejno je osmišljen upitnik za mjerenje sudjelovanja mladih (Ekman i Amnå, 2012). Osim osnovnih sociodemografskih pitanja, kao što su regija iz koje mladi dolaze, dob, spol, status u obrazovnom sustavu i/ili zaposlenički status te stupanj obrazovanja roditelja, u upitnik su još uključeni i Upitnik za mjerenje interesa za politiku te Corning-Myersova skala aktivističke orijentacije za mlade (Corning i Myeres, 2013). Osim navedenog, dodatno smo uključili u upitnik šest kategorija koje predstavljaju različite sfere života mladih: sport, umjetnost, obrazovanje, društvene mreže, obitelj i prijatelji. Svaka od tih kategorija ima četiri do pet čestica koje su idejno zamišljene kao čestice koje mjere latentnu ili manifestnu participaciju mladih unutar konkretne sfere.

Sociodemografski podaci. Sudionici su upitani da označe iz koje regije dolaze, dob, spol, svoj radno-obrazovni status (učenik/ca, student/ica, zaposleni/a, nezapos-

leni/a) te stupanj obrazovanja roditelja. Ako je sudionik naznačio da je učenik/ca upitan je iz koje škole dolazi, ako je naznačio da je student/ica onda je upitan na kojem fakultetu studira, a ukoliko je naznačio da je zaposlen/a ili nezaposlen/a, onda je upitan o svom stupnju obrazovanja.

Domene života mladih. Definirali smo šest domena unutar kojih djeluju mladi: Sport, Umjetnost, Društvene mreže, Obrazovanje, Obitelj i Prijatelji. Prve četiri domene sastoje se od

pet pitanja – prvo pitanje uvijek ispituje viđenje pojedinca o tome da li se kroz tu određenu sferu može poslati politička poruka (npr. „Smatram da se kroz sport može poslati politička poruka“), dok preostalih četiri ispituje manifestna (dvije čestice) i latentna (dvije čestice) djelovanja unutar svake domene. U zadnje dvije domene, „Obitelj“ i „Prijatelji“, ponuđene su samo čestice koje ispituju manifestna i latentna djelovanja unutar tih domena. Ponuđeni odgovori na svaku česticu, isti su kao i kod Corning-Myeres ljestvice. U domeni „Obrazovanje“, ako je osoba odgovorila da nikad nije sudjelovala u izborima za studentsko/učeničko vijeće, postavilo bi se i potpitanje „Zašto?“, te su ponuđeni odgovori bili „Nije mi dostupno/Ne postoji studentsko/učeničko vijeće“, „Ne zanima me“, „Nemam vremena“, „Ne znam kako“, i „Ne osjećam da imam dovoljno znanja za to“. U domeni „Obitelj“, ako je osoba odgovorila da ne sudjeluje u donošenju odluka u obitelji, postavilo bi se potpitanje „Zašto?“, te su ponuđeni odgovori bili „Nije mi dozvoljeno“, „Ne zanima me“, „Ne bi ništa promijenilo“, te „Drugo:“ (gdje se od osobe tražilo da upiše neki drugi razlog).

Za provedbu istraživanja koristila se platforma Alchemer koja omogućava ispunjavanje upitnika putem mobilne aplikacije te se prikupljeni odgovori automatski spremaju na oblak za pohranu podataka. Istraživanje je provedeno na način da je istraživač došao u školu koja je odabrana uzorkovanjem, u razred koji je škola odredila, podijelio QR kodove koje su učenici skenirali svojim mobilnim (ili, u slučaju jedne škole, podijeljen je link koji su potom učenici otvarali na svojim računalima u informatičkoj učionici) te su potom samostalno ispunjavali upitnik. Ispunjavanje upitnika trajalo je otprilike 15 minuta. Mladi koji nisu u formalnom sustavu obrazovanja također su anketi pristupali preko QR koda ili linka, ovisno o načinu dolaska i pristupa njima.

5. Rezultati i rasprava

Provedena je hijerarhijska regresija u tri koraka s demografskim varijablama (dob i spol) uvedenim u prvom koraku. U drugom koraku uvedene su varijable koje mjere participaciju sudionika (manifestnu i latentnu) unutar dvije najutjecajnije socijalne sfere u životu mladih – „Obitelj“ i „Prijatelji“. U trećem, posljednjem koraku, uvedena je sfera „Društvene mreže“.

Kao što je vidljivo u Tablici 1, varijable unesene u prvom koraku značajno su doprinijele regresijskom modelu ($F(2, 424)=30.5, p<0,001$) te su objasnile 12,6% varijance kriterija. I spol i dob su se pokazali značajnim prediktorima. Uvođenjem varijabli iz

sфере „Obitelji“ i „Prijatelji“ objašnjeno je dodatnih 17,9% varijance te je ta promjena statistički značajna ($F(10, 426)=18.23, p<0,001$). U ovom koraku i dob i spol ostaju značajni prediktori, a pridružuju im se razgovor s prijateljima o aktualnim temama, jasni politički i vrijednosni stavovi, te usklađenost vrijednosti sudionika i njegove/njezine obitelji i sudjelovanje u donošenju odluka unutar obitelji. U trećem koraku, uvođenjem varijabli iz sfere „Društvene mreže“ dodatno je značajno objašnjeno još 3,1% varijance kriterija ($F(14, 426)=14,87, p<0,001$). Nakon što su sve varijable uključene u model, značajnim prediktorima su se pokazali dob, razgovor s prijateljima o aktualnim događajima, sudjelovanje s prijateljima na prosvjedima, usklađenost vrijednosnog sustava sudionika i njegove obitelji, praćenje društveno angažiranog sadržaja na društvenim mrežama (influenceri, vijesti, itd.), te „lajkanje“ političkog sadržaja na društvenim mrežama.

TABLICA 1. Prikaz hijerarhijske regresije varijabli koje predviđaju formalnu političku participaciju (izlazak na izbore)

Varijabla	β	t	sr	R	R ²	ΔR^2
Korak 1						
Dob	0,312	6,871***	0,317	0,355	0,126	0,126
Spol	-0,153	-3,375**	-0,162			
Korak 2						
Dob	0,211	4,732**	0,226	0,552	0,305	0,179
Spol	-0,099	-2,366*	-0,115			
Moji prijatelji i ja dijelimo uvjerenja. (L - Latentna)	0,028	0,581	0,028			
Razgovaram s prijateljima o aktualnim društvenim i političkim temama. (L)	0,238	4,647***	0,222			
Sudjelujem s prijateljima na prosvjedima. (M - manifestna)	-0,093	-1,952	-0,095			
Moji prijatelji i ja bojkotiramo događanja koja su suprotna našim uvjerenjima (npr. Hod za život. Hod za slobodu). (M)	0,037	0,758	0,037			
Moja obitelj ima jasne političke i vrijednosne stavove. (L)	0,132	2,768**	0,134			
Moje vrijednosti su u skladu s vrijednostima moje obitelji. (L)	0,150	3,042**	0,148			
Sudjelujem u donošenju odluka unutar obitelji. (M)	0,104	2,198*	0,107			
Moja obitelj i ja bojkotiramo neke proizvode jer nam se ne sviđaju uvjerenja kompanija koja stoje iza proizvoda (npr. Nestle. Disney+. ...) (M)	-0,039	-0,889	-0,044			

Korak 3						
	Dob	0,207	4,575***	0,220	0,579	0,336
	Spol	-0,073	-1,699	-0,083		
	Moji prijatelji i ja dijelimo uvjerenja (L)	0,032	0,669	0,033		
	Razgovaram s prijateljima o aktualnim društvenim i političkim temama. (L)	0,170	3,223**	0,157		
	Sudjelujem s prijateljima na prosvjedima. (M)	-0,098	-2,031*	-0,100		
	Moji prijatelji i ja bojkotiramo događanja koja su suprotna našim uvjerenjima (npr. Hod za život. Hod za slobodu). (M)	0,028	0,573	0,028		
	Moja obitelj ima jasne političke i vrijednosne stavove. (L)	0,102	2,139*	0,105		0,031
	Moje vrijednosti su u skladu s vrijednostima moje obitelji. (L)	0,129	2,651**	0,129		
	Sudjelujem u donošenju odluka unutar obitelji. (M)	0,090	1,907	0,094		
	Moja obitelj i ja bojkotiramo neke proizvode jer nam se ne sviđaju uvjerenja kompanija koja stoje iza proizvoda (npr. Nestle. Disney+. ...) (M)	-0,048	-1,119	-0,055		
	Lajkam politički sadržaj na društvenim mrežama. (L)	0,108	2,099*	0,103		
	Pratim društveno angažiran sadržaj (influenceri. vijesti. i sl.) (L)	0,143	2,962**	0,144		
	Sudjelujem u raspravama na društvenim mrežama (npr. komentiram statute ili objave na DM). (L)	-0,048	-1,001	-0,049		
	Kreiram i <u>šeram</u> <u>memove</u> /satirične <u>videe</u> s političarima/političkim poruka na društvenim mrežama. (M)	0,041	0,848	0,042		

Spremnost izlaska na izbore s ciljem rješavanja problema u društvu predstavlja dominantan oblik formalne participacije te smo kroz hijerarhijsku regresiju u tri koraka nastojali identificirati varijable koje doprinose razumijevanju te spremnosti izlaska među mladima. U prethodnom dijelu su već izdvojene glavne varijable koje doprinose tom razumijevanju i njihov doprinos u pojašnjenju varijance.

U prvom redu, pokazuje se da stariji sudionici pokazuju veću spremnost izlaska na izbore tj. da kako raste dob sudionika tako raste i spremnost izlaska na izbore. Iako je raspon godina u uzorku relativno malen, dob ostaje relevantan prediktor zbog razvojnih razlika u političkoj socijalizaciji i formiranju političkih stavova tijekom adolescencije. Istraživanja pokazuju da se politički identitet oblikuje prije stjecanja biračkog prava, što opravdava analizu dobnih razlika unutar ove skupine (Sears & Levy, 2003; Emler, 2011). S tim u vezi, dob u ovom slučaju treba promatrati s obzirom na uzorak mladih o kojem se radi u istraživanju. Naime, uzorak je obuhvaćao mlade od 13 do 25 godina te je jasno da s rastom dobi raste i obrazovanje sudionika. Najmlađi obuhvaćeni sudionici su u trenutku provedbe još bili u osnovnoj školi, dok su stariji završili srednju školu te dio njih i visoko obrazovanje. Osim samog obrazovnog statusa, treba napomenuti da su oni stariji već bili i u prilici izaći na neke izbore i aktivnije promišljati o toj vrsti participacije, a potencijalno i prošli neke druge ključne događaje prijelaza ka odraslosti. Naime, Albacete (2014) je analizirajući podatke iz 17 zemalja pokazala da postojanje „U krivulje“ u odnosu formalne participacije i dobi pri čemu vrhunac krivulja participacije doseže kada su osobe u dobi između 40 i 50 godina. Autorica ističe da sa starenjem osobe stječu resurse, vještine i interese vezane uz politiku te time raste i vjerojatnost njihova sudjelovanja. U konačnici, Albacete (2014: 209) argumentira da prijelaz u odraslost donosi veću formalnu participaciju, ali podrazumijeva da su osobe prošle određene tranzicijske korake (zapošljavanje, brak, djeca) te da postoji vremenski odmak od tih koraka tj. efekt nije momentalan nego je potrebno da prođe određeni vremenski period kako bi se vidio pozitivan efekt na formalnu participaciju. Također, istraživanja u Austriji vezana uz interes za politiku pokazuju da je on rastao među mladima od 16 i 17 godina nakon spuštanja dobne granice za glasanje te da su ti mladi bili jednako motivirani za sudjelovanje na izborima kao i starije dobne skupine (Zeglovits i Zandonella, 2013; Wagner, Johann i Kritzinger, 2012). Dakle, uzimajući u obzir karakteristike našeg uzorka, nacionalni kontekst te uvide iz drugih istraživanja, ovakvi rezultati su očekivani.

Uz to, u regresijskoj analizi spol se pokazao značajnim prediktorom, pri čemu je koeficijent negativan (u prvom koraku $\beta = -0,153$, $p < 0,01$). To znači da, kada se sve ostalo kontrolira, žene pokazuju *manju* spremnost na izlazak na izbore od muškaraca, što je u skladu s istraživanjima koja pokazuju da postoji negativna korelacija dobi i spola u interesu za politiku, odnosno žene što su starije bivaju manje zainteresirane za politiku u odnosu na svoje muške vršnjake (Bovan, Baketa, Kovačić, Šalaj, 2024)

Nadalje, vezano su ostale značajne varijable možemo pristupiti tumačenju iz dva kuta gledanja. Prvi je nešto klasičniji i tu se mogu izdvojiti krugovi primarne socijalizacije. Tako su to u prvom redu odnosi s prijateljima i obitelji. Pri tome, ističu se razgovori s prijateljima o aktualnim društvenim i političkim temama te vrijednosti unutar obitelji (jasno definirani politički i vrijednosni stavovi te usklađenost stavova pojedinca sa stavovima obitelji). Osim toga, ne smije se zanemariti ni uloga društvenih mreža koje su neupitno izrazito važne za mlađe generacije. Tako je praćenje

društveno angažiranih sadržaja te „lajkanje“ sadržaja koji imaju političku konotaciju povezano s većom participacijom tj. namjerom izlaska na izbore. Ovi rezultati potvrđuju H1 te su u skladu su s prijašnjima nalazima koji pokazuju da veća politička angažiranost u online okruženju rezultira i većim izlaskom na izbore (Vitak i dr., 2011; Piatak i Mikkelsen, 2021). Jedno objašnjenje koje Vitak i dr. (2011) nude jest da bilo kakve političke aktivnosti, pa tako i one u virtualnom okruženju, doprinose razvoju građanskih vještina što u konačnici jača političku participaciju. Ovaj nalaz ukazuje na jedno od potencijalnih rješenje vezano uz poticanje mladih na izlazak na izbore, a to je kroz informiranje o političkim temama putem društvenih mreža. Potrebu za ovakvim pristupom prepoznao je i Bennett (2008) prije petnaestak godina, te nešto recentnije Mcallister (2016). Bennett (2008) pri tome ističe nužnost drugačije komunikacije prema mladima od strane donositelja odluka, političara te obrazovnog sustava u pogledu korištenja digitalnih alata te „kako bi se mladi građani osjećali ugodno angažirati se u konvencionalnijoj politici, oni se trebaju osjećati pozvanima da sudjeluju u njoj pod vlastitim uvjetima i da nauče kako koristiti svoje digitalne alate za bolje izražavanje svog mišljenja.“ Bennett (2008:10)

Drugi kut gledanja uzima u obzir latentnu i manifestnu participaciju, što je bila i druga hipoteza ovog istraživanja. Naime, među varijablama koje su se pokazale kao značajni prediktori namjere izlaska na izbore nalaze se isključivo varijable koje teorijski predstavljaju latentnu participaciju te je povezanost pozitivnog smjera. Samo se jedna od šest varijabli latentne participacije nije pokazala značajnom. S druge strane, varijable koje teorijski predstavljaju manifestnu participaciju nisu se pokazale značajnim prediktorima, osim u slučaju sudjelovanja na prosvjedima s prijateljima, ali ovdje treba istaknuti i da je smjer povezanosti negativan. Jedno od objašnjenja ovakvog nalaza može biti to što latentne varijable koje smo koristili u istraživanju, poglavito one vezane uz domene „Obitelji“ i „Prijatelji“, ocrtavaju duboka uvjerenja u pogledu dijeljenih vrijednosti i stavova te komunikaciju s bliskim ljudima što onda u konačnici daje i veći poticaj za izlazak na izbore. Rezultati su tako pokazali da je H2 opovrgnuta, odnosno da ne možemo govoriti o većoj važnosti varijabli manifestne političke participacije za objašnjavanje namjere izlaska na izbore. Negativna povezanost sudjelovanja na prosvjedima i spremnosti na izlazak na izbore i nije toliko neobična budući da se neformalna politička participacija često shvaća i kao kritika sustava kojeg su izbori inherentno dio (Grasso, 2016). Valja napomenuti i da teorijska gledišta na latentnu i manifestnu dimenziju nisu empirijski potvrđena. Naime, provedena faktorska analiza nije pokazala jasno svrstavanje ovih varijabli u dva navedena faktora tj. podjelu na latentnu i manifestnu dimenziju, a razloge za ovo detektiramo u prilično heterogenom pogledu na ova pitanja među sudionicima različite dobi, s obzirom na njihova moguća iskustva vezano uz participaciju. Iz ovoga zaključujemo da podjela na latentnu i manifestnu dimenziju ne funkcionira kada je predstavljena mladima s raznovrsnim iskustvima koja ovise o dobi te je nužno ispitati funkcionira li ona na uzorcima koji ne uključuju maloljetne ispitanike.

6. Zaključak

Politička participacija mladih jedna je od najekspoziranijih tema u okviru discipline studija mladih (eng. *youth studies*). Riječ je o fenomenu na kojem se prelamaju nekoliko važnih odrednica, od međugeneracijske perspektive sudjelovanja u kreiranju neke političke zajednice, do pitanja informiranosti i građanske kompetencije pa sve do klasičnih varijabli sociologije i politologije poput moći, vlasti, predstavnštva i legitimnosti. Mladi su danas društvena, politička i ekonomska društvena skupina o kojoj se mnogo priča. U zapadnom civilizacijskom krugu politike za mlade i rad s mladima postaje sve relevantniji pa je tako EU 2022. godinu proglasila Europskom godinom mladih, a u posljednjih nekoliko godina akceleriralo se donošenje različitih dokumenata javnih politika koji bi trebali stvoriti poticajno okruženje za inkluziju i participaciju mladih. U Kanadi je Justin Trudeau u prvim godinama svog mandata bivanja predsjednikom vlade bio i ministar mladih, a zamjetan je trend sve učestalijeg pojavljivanja politike za mlade i tema od važnosti za mlade na federalnoj razini u SAD-u iako je to tradicionalno tema kojom se bave savezne države ili čak lokalne vlasti. Sve ovo upućuje na to da je tema mladih bitna politološka tema kojoj je potrebno pristupiti sistemski i detaljno te da u kanon suvremene društvene znanosti bez sumnje treba utkati i generacijsku perspektivu, a sve s ciljem minucioznijega objašnjenja aktualnih fenomena.

Jedna od tema koja je od interesa politologa je i pitanje političke participacije. Ovaj politički čin sudjelovanja u kreiranju vlastite zajednice u samoj je srži demokracije te je zato od posebnog interesa svima onima koji žele zajednicu razumjeti pa onda i doprinositi njezinom razvoju. Mladi kao specifična kategorija koja ima mogućnost utjecaja na tu zajednicu zbog svog društvenog statusa koji je tranzicijske prirode te je usmjeren prema preuzimanju najvažnijih društvenih i političkih uloga u budućnosti stoga treba biti od posebnog interesa društvenih znanstvenika. Važno je razumjeti koji su faktori utjecaja na njihov društveni angažman budući da je većina njih još uvijek institucionalno vezana za obrazovni sustav što ih čini podložnim njegovim utjecajima. Ovaj članak imao je za cilj doprinijeti raspravi o političkoj participaciji mladih te je jasno pokazao da su nalazi o mladima u Hrvatskoj komplementarni nalazima koje nalazimo u svjetskoj literaturi, odnosno spremnost izlaska na izbore raste s dobi. Iako je istraživanje napravljeno na prigodnom uzorku pa se samim time ne može generalizirati na cijelu populaciju, ovaj rad nam je ipak donio zanimljive i indikativne uvide u političko ponašanje mladih, a koji mogu biti od koristi istraživačima ove teme. Tako je predmetno istraživanje potvrdilo je pretpostavku da su faktori poput dobi, razgovora s prijateljima o aktualnim događajima, sudjelovanja s prijateljima na prosvjedima, usklađenosti vrijednosnog sustava sudionika i njegove obitelji, praćenja društveno angažiranog sadržaja na društvenim mrežama, te „lajkanje“ političkog sadržaja na društvenim mrežama najbolji prediktori objašnjavanja spremnosti na izbore. Istraživanje je pokazalo da gotovo sve latentne varijable (sve one koje se opisuju pretpolitičkim) imaju veći utjecaj na predikciju izlaska na izbore, odnosno da se manifestne varijable nisu pokazale značajnima. Iako je ovaj članak ponudio inovativan pristup proučavanju političke participacije u

Hrvatskoj koristeći teorijske modele koji dosad nisu bili istraženi, valja napomenuti da postoji nekoliko ograničenja. Od metodoloških prigovora koji se mogu uputiti radu ističe se već raniji navod da je riječ o prigodnom uzorku, i to prilično mladih građana koji s 13 ili 14 godina još ne razmišljaju o izborima, posebice jer je način na koji se provodi građanski odgoj i obrazovanje u školama – manjkav. Osim toga, za potrebe ovog rada korištena je i skala aktivističke orijentacije koju bi u kontekstu suvremenog društva koje je obilježeno digitalizacijom, brzim razvojem tehnologije i umjetnom inteligencijom trebalo unaprijediti kako bi vjernije ocrtavala nove trendove u participaciji. Valja transparentno istaknuti da faktorska analiza nije pokazala podjelu varijabli na latentnu i manifestnu dimenziju participacije iako je taj model bio polazna teorijska pretpostavka. S tim u vezi buduće istraživače ove teme upućujemo da pronađu neki adekvatniji teorijski model koji bi mogao objasniti ove nalaze. Sve ovo potrebno je uzeti u obzir pri dizajniranju idućih istraživanja na ovu temu koja bi svakako trebala biti s ispitanicima i drugih dobnih kohorti čiji rezultati bi se mogli komparirati s rezultatima mladih dobnih kohorti.

Literatura

- Baketa, N., Bovan, K., & Matić Bojić, J. (2021). *Istraživanje političke pismenosti učenika završnih razreda srednjih škola u Republici Hrvatskoj: istraživački izvještaj za 2021. godinu*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Barrett, M., & Pachi, D. (2019). *Youth civic and political engagement*. Routledge.
- Bessant, J. (2020). *Making-up people: Youth, truth and politics*. Routledge.
- Bovan, K., Baketa, N., Kovačić, M., & Šalaj, B. (2024). Understanding the political competency of elementary school students in Croatia. In D. Gundogan, B. Randenović, & A. Drobac (Eds.), *The 31st International Scientific Conference Educational Research and School Practice ICCS 2022: Results and implications* (pp. 23–25).
- Chandler, D. (2014). Democracy unbound? Non-linear politics and the politicization of everyday life. *European Journal of Social Theory*, 17(1), 42–59.
- Deželan, T. (2022). *Young people's participation in European democratic processes*. Europska unija.
- Eichhorn, J., & Bergh, J. (Eds.). (2020). *Lowering the voting age to 16: Learning from real experiences*. Palgrave Macmillan.
- Ekman, J., & Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22, 283–300.
- Emler, N. (2011). *Youth and political engagement: A review of the literature*. Electoral Commission.
- Ensminger, D. A. (2016). *The politics of punk: Protest and revolt from the streets*. Rowman & Littlefield.
- Franc, R., Maglić, M., & Sučić, I. (2020). Političko (ne) povjerenje kao odrednica sklonosti glasanju na izborima i sklonosti prosvjednom sudjelovanju. *Revija za sociologiju*, 50(3), 381–406.
- Giddens, A. (2006). *Sociology*. Polity Press.
- Grasso, M. T. (2016). *Generations, political participation and social change in Western Europe*. Routledge.
- Gvozdanović, A., Ilišin, V., Adamović, M., Potočnik, D., Baketa, N., & Kovačić, M. (2019). *Istraživanje mladih u Hrvatskoj 2018./2019.* Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Hobolt, S. B. (2016). The Brexit vote: A divided nation, a divided continent. *Journal of European Public Policy*, 23(9), 1259–1277.
- Ilišin, V. (2005). Političke vrijednosti, stavovi i participacija mladih: kontinuitet i promjene. In V. Ilišin (Ed.), *Mladi i europski integracijski procesi* (pp. 65–139). Institut za društvena istraživanja.
- Ilišin, V., Bouillet, D., Gvozdanović, A., & Potočnik, D. (2013). *Mladi u vremenu krize: prvo istraživanje IDIZ-a i Zaklade Friedrich Ebert o mladima*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu.
- Ilišin, V., & Spajić Vrkaš, V. (2017). *Generacija osuđenih: Mladi u Hrvatskoj na početku 21. stoljeća* (No. 40). Institut za društvena istraživanja.
- Kasopović, M. (2013). Izlazak iz Lepušiceve? Hrvatska komparativna politika i politička znanost četvrt stoljeća od početka političke tranzicije. *Analiza Hrvatskog politološkog društva*, 10, 163–186.
- Kovacheva, S. (2000). *Keys to youth participation in Eastern Europe*. Council of Europe Publishing.

- Kovačić, M., & Dolenec, D. (2016). Youth participation in Eastern Europe in the age of austerity. In S. Pickard & J. Bessant (Eds.), *Young people re-generating politics in times of crises* (pp. 375–395). Palgrave Macmillan.
- Kovačić, M., & Horvat, M. (2016). *Od podanika do građana: Razvoj građanske kompetencije mladih*. Institut za društvena istraživanja u Zagrebu i Gong.
- Lavrič, M., Tomanović, S., & Jusić, M. (2019). *Youth Study Southeast Europe 2018/2019*. Friedrich Ebert Stiftung.
- Lee, A. H. Y. (2021). How the politicization of everyday activities affects the public sphere: The effects of partisan stereotypes on cross-cutting interactions. *Political Communication*, 38(5), 499–518.
- Miller-Idriss, C. (2017). *The extreme gone mainstream: Commercialization and far right youth culture in Germany*. Princeton University Press.
- Moyser, G. (2003). Political participation. In R. Axtmann (Ed.), *Understanding democratic politics: An introduction* (pp. 174–187). Sage.
- Mustapić, M., & Karajić, N. (2013). Studenti i društveni problemi: Imaju li preferencije političkih stranaka što s tim?. *Revija za sociologiju*, 43(2), 107–131.
- Navia, P., & Schuster, M. (2011). On the emergence of social and electoral cleavages: Age differences in the 2009 presidential election in Chile?. Paper presented at the Annual Meeting of the APSA.
- Parry, G., Moyser, G., & Day, N. (1992). *Political participation and democracy in Britain*. Cambridge University Press.
- Sears, D. O., & Levy, S. (2003). Childhood and adult political development. In D. O. Sears & R. Jervis (Eds.), *Oxford handbook of political psychology* (pp. 60–109). Oxford University Press.
- Sipilinen, J., Belschner, J., & Anlar, B. (2024). Age gaps in political representation: Comparing local and national elections. *Electoral Studies*, 88, Article 102763.
- Sloam, J. (2016). Diversity and voice: The political participation of young people in the European Union. *The British Journal of Politics and International Relations*, 18(3), 521–537.
- Sloam, J., & Henn, M. (2019). Youthquake: Young people and the 2017 general election. In *Youthquake 2017: The rise of young cosmopolitans in Britain* (pp. 91–115). Palgrave Macmillan.
- Šalaj, B. (2023). *Prema inkluzivnoj demokraciji: Spuštanje dobne granice za političko sudjelovanje na 16 godina*. GONG.
- Van Deth, J. W. (2001). Studying political participation: Towards a theory of everything? Paper presented at the Joint Sessions Workshop, European Consortium for Political Research (ECPR), Grenoble, France, 6–11 April 2001.
- Verba, S., Nie, N. H., & Kim, J.-O. (1978). *Participation and political equality: A seven-nation comparison*. University of Chicago Press.
- Vuksan-Čusa, B., & Raos, V. (2021). Dijete u vremenu: Dob i biračko ponašanje u Hrvatskoj. *Political Perspectives: Journal for Political Research*, 11(1), 7–38.
- Wagner, M., Johann, D., & Kritzinger, S. (2012). Voting at 16: Turnout and the quality of vote choice. *Electoral Studies*, 31(2), 372–383.
- Wattenberg, M. P. (2020). *Is voting for young people?* Routledge.
- Zeglövits, E., & Zandonella, M. (2013). Political interest of adolescents before and after lowering the voting age: The case of Austria. *Journal of Youth Studies*, 16(8), 1084–1104.

From Conversation to Ballot Box: Factors of Formal Political Participation of Youth in Croatia

.....

Abstract

Formal youth political participation is an important phenomenon in understanding and interpreting contemporary democracies. This research aims to contribute to the understanding of youth political participation by analyzing the factors that influence formal political participation. A survey conducted on 502 young people across Croatia showed that the main factors influencing the willingness to vote are certain agents of primary and secondary socialization, specifically age, talking to friends about current events, participating in protests with friends, alignment of the participant's value system with that of their family, following socially engaged content on social networks, and "liking" political content on social networks. Furthermore, the results also indicate the complementarity with the results of international research, i.e., that the willingness to vote increases with age.

Keywords: democracy, age, elections, youth, political participation